

між собою, переліком функцій, які такі суб'єкти уповноважені здійснювати. Можна виділити, принаймні, два принципово розбіжні варіанти побудови механізму протидії корупції: 1) виокремлення окремого суб'єкту поза межами системи правоохоронних органів, на який покладаються функції розробки, впровадження антикорупційної політики та її координації щодо антикорупційних стратегій, прийняття яких стало необхідним згідно з міжнародними вимогами у сфері протидії та запобігання корупції (Литва, Латвія та ін.); 2) покладання вказаних функцій на правоохоронні органи (Румунія, Боснія і Герцеговина тощо).

Список використаних джерел

1. Маркєєва О. Д. Проблеми координації антикорупційної політики в Україні. *Стратегічні пріоритети*. 2012. № 3. С. 94–101.
2. Державна антикорупційна політика і запобігання та протидія корупції на публічній службі в органах державної влади і органах місцевого самоврядування : монографія / В. В. Василевич, Т. Е. Василевська, В. Ф. Нес-терович та ін. ; за ред. Ю. В. Ковбасюка і В. Л. Федоренка. Київ : Ліра-К, 2016. 524 с.
3. Титко А. В. Органы финансовых расследований: зарубежный опыт // Реалізація державної антикорупційної політики в міжнародному вимірі : матеріали II Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 8 груд. 2017 р.). Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2017. С. 330–334.
4. Гребенюк М. В. Інституційне забезпечення заходів протидії корупції в країнах Східної Європи. // Реалізація державної антикорупційної політики в міжнародному вимірі : матеріали II Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 8 груд. 2017 р.). Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2017. С. 68–71.

Одержано 04.10.2019

УДК 343.9(477)

Ірина Геннадіївна ЛУЦЕНКО,

кандидат юридичних наук,

*доцент кафедри кримінального права та кримінології факультету № 6
Харківського національного університету внутрішніх справ*

ПЕРЕЗАВАНТАЖЕННЯ: ЧИ БУДЕ МІСЦЕ ДЛЯ КОРУПЦІЇ?

Корупція це явище далеко не нове у житті суспільства, проте, жодна країну світу за довгі часи не віднайшла універсального засобу позбавитися її та набути (побудувати) власний непробивний імунітет.

Перша згадка про корупцію у системі державної служби відображена в архівах Давнього Вавилону (друга половина XXIV ст. до н. е.) [1, с. 94].

Антична спадщина також рясніє зловживаннями влади та хабарництвом. Руйнівний вплив корупції описував у своїй роботі «Політика» Аристотель і розглядав боротьбу з нею як основу забезпечення державної стабільності. Залишивши відбитки у римському праві, своє існування корупція продовжила і у середньовіччі, та з великими перспективами почала «якісно» новий етап свого розвитку у період Нового часу.

До офіційних проявів корупції на території сучасної України можна віднести зловживання з боку дружинників, зафіксовані у XI–XII ст. у Київській Русі. У період татарської орди хабарництво тимчасово силовими методами усунув хан Батий [2, с. 28–29]. Зокрема, документальне підтвердження існування корупції ми знаходимо в руських літописах XIII ст. А в тексті «Конституції Пилипа Орлика» читаємо: «... серед таких (людей) виявляється багато нечесних хапуг, а особливо серед слуг, які не мають жодної законної підстави на ту велику кількість*, яку, коли міські або сільські урядники відмовляються їм надати, вони вимагають лайливими словами і нагаями та ще й виставляють вимогу, щоб згадані урядники для полегшення повинності умилюєшля їх піднесеними грішми [...]» [3, с. 34].

В умовах останніх років корупція у нашій країні невпинно набирає оберти і впевнено хазяйнує у найважливіших сферах життя суспільства і держави примножуючи економічні, політичні, правові, морально-етичні, психологічні та навіть міжнародні проблеми, загострюючи, і без того, тривалі і болючі кризові процеси. Невипадково 79 % населення України визнали корупцію найбільшою проблемою що стримує розвиток країни, витіснивши на друге місце війну на Сході (менше 55 %) (за даними загальнонаціонального опитування населення, проведено Фондом «Демократичні ініціативи» імені Ілька Кучеріва спільно із Київським міжнародним інститутом соціології 16–28 серпня 2018 року в усіх регіонах України за винятком Криму та окупованих територій Донецької та Луганської областей. Всього опитано 2041 респондент віком від 17 років). За результатами того ж дослідження населення різних регіонів України найбільшими загрозами вважають економічний занепад, серйозна економічна криза (58 %), збідніння населення, значне майнове розшарування (41,5 %), знецінення гривні (36 %), безумовно – це є результатами корупції.

Не звертаючи увагу на наявність колосальної роботи науковців і практиків різних галузей та сфер діяльності, в результаті якої вітчизняне правове поле насичене (і продовжує оновлятися) знаннями про витоки корупції, її природу, ознаки, полісистемність, а також її

руйнівні наслідки, як для держави, так і для суспільства, та озброєне засобами протидії різним видам корупції, реальність витверджує нас відсутністю ефективних загальнодержавних дій та наявністю декларативних законотворчих ініціатив у протидії та боротьбі з корупцією. Така дійсність унеможливує розбудову правової держави і громадянського суспільства, і більше того, створює підґрунтя для «появи останнім часом небезпечних заяв про те, що корупція є не відхиленням, а специфічною формою державного устрою України»[4, с. 17], а також породжує суспільну адаптацію до корупційних проявів.

На підтвердження вище сказаного на сайті фонду «Демократичні ініціативи» імені Ілька Кучеріва в результатах опитування, проведеного Фондом спільно з соціологічною службою Центру Разумкова опублікована інформація наступного змісту «38 % вважають, що корупція є частиною ментальності, а 46 % – що ні. Дещо інші результати можна спостерігати в Центрі – тут кількість тих, хто вважає корупцію частиною ментальності, вища – 48 %. При цьому, чим молодші респонденти, то тим частіше вони називали корупцію проявом ментальності українців. Це питання ставилося у 2001 році, і тоді корупцію вважали проявом української ментальності значно менше – 26 %».

Стає зрозумілим, щоб досягти двоєдину мету – максимально протидіяти та ефективно мінімізувати корупцію, можливо лише поєднавши спільні зусилля держави і суспільства. Недостатньо лише адекватної реакції з боку державних структур у вигляді якісних законів, результативної діяльності відповідних органів (НАБУ, НАЗК, ДБР, САП), справедливого правосуддя, а також важлива і необхідна однозначна позиція і воля народу в протистоянні корупції. Кожна людина, адже тільки вона може бути суб'єктом злочину, корупційних у тому числі, повинна в індивідуальному порядку не допускати перетворення корупції на буденність. Не потрібно фахово знатися у політиці і економіці, достатньо, щоб кожний пересічний громадянин не допускав корупції у «побутовій» сфері.

Українським дослідником В. Полохало, свого часу, був описаний соціополітичний феномен «негромадянське суспільство», в якому «домінує тенденція до соціокультурної ентропії, втрати духовних цінностей, спрощення правил поведінки, руйнування меж між дозволеним та забороненим. В такому суспільстві кримінальне більше не сприймається як зло, воно навпаки стає не лише прийнятним, але й дозволеним в ситуаціях, коли це призводить до успіху й користі. Важливою ознакою негромадянського суспільства є збільшення тіньових аспектів соціальної дійсності, масштабна моральна й

фактична легалізація злочинності, а отже й високий рівень сприйняття корупції як нормальної поведінки» [5]. Не даремно, ще за часів античності «корумпувати» означало не тільки підкуп і стосувалося не тільки посадових осіб, а й мало місце при «зневаженні звичаїв, нехтуванні свободою, викривленні змісту, а також як втрачати можливість, ганьбити гідність» [6].

Як видно, з плином часу, запит у суспільстві не змінився, і вибіркове ставлення до корупції з боку суспільства тому підтвердження, а саме, негативне ставлення до корупції на загальнодержавному рівні, і як цілком виправдана, навіть як альтернативна, поведінка в особистих інтересах, комбінація «вони – ми», при чому найбільша частина громадян хоче подолати корупцію 72,7 %, а відповідальність на себе готові взяти лише 10,6 % (за результатами Національного антикорупційного опитування).

Вибір аморального та злочинного, нажалі стає принципом життєвої поведінки, яка забезпечує значну частину не лише соціального, але іноді і біологічного виживання у незвичних, екстремальних умовах, оскільки підвищує адаптивність індивіду до них. В такому суспільстві зникає різниця між офіціальним і тіньовим, а тому «відкати», «хабарі» та інші прояви корупції отримують системний характер [7].

Суспільство має усвідомити власну відповідальність за толерантне ставлення до корупції і уявити наслідки своїх дій. Громадська пасивність, соціальна апатія, самоусунення, правовий нігілізм, патерналістська психологія, скептичне ставлення до власних можливостей протидіяти корупції – сумний сценарій для майбутнього.

«Сьогодні» Президентом України заявлено про оновлення, очищення і перезавантаження владних структур, а також про наявність політичної волі для цього, а отже дуже важливо скористатися цим «вікном можливостей» і робити спільні кроки і бік протидії корупції.

Список бібліографічних посилань

1. Большая советская энциклопедия : в 30 т. / гл. ред. А. М. Прохоров. 3-е изд. М. : Сов. энцикл., 1977. Т. 27. 623 с.
2. Корупція: теоретико-методологічні засади дослідження / керівник авт. кол. І. О. Ревак. Львів : Львів. держ. ун-т внутр. справ, 2011. 220 с.
3. Слюсаренко А. Г., Томенко М. В. Історія української конституції. Київ : Знання, 1993. 192 с.
4. Орлов Ю. Ю. Деякі закономірності самоорганізації в соціально-правових системах (на прикладі корупції). *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2013. № 3. С. 3–24.
5. Полохало В. Негражданское общество как социополитический феномен Украины. *Полис*. 1999. № 6. С. 25–32.

6. Грудзур О. Історія кримінальної відповідальності за хабарництво у праві України та Російської імперії (XVI ст. – початок XX ст.). *Підприємництво, господарство і право*. 2008. № 5 (149). С. 21–24.

7. Лук'янов О. *Корупція як архетип державного управління. Публічне управління: теорія та практика*. 2013. Вип. 2. С. 25–32.

Одержано 30.09.2019